

ДЗЕВЕЛЮК А. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук

РОЗВИТОК ПРОБЛЕМ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ПРЕДСТАВНИКАМИ ОДЕСЬКОЇ ШКОЛИ ПРАВА В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ ст.

На рубежі ХІХ — ХХ ст.ст. юридична думка перебувала в пошуку конструктивної моделі політико-правового устрою суспільства. У цьому пошуку активну участь взяли й вітчизняні вчені-юристи. Вітчизняне загальнотеоретичне правознавство зазначеного періоду було представлено такими вченими-правознавцями, як С. В. Пахман, М. К. Ренненкампф, М. Ю. Чижев, Є. М. Трубецькой, М. А. Гредескул, Б. О. Кістяковський, М. І. Палієнко, С. С. Дністрянський, А. М. Фатєєв, Є. В. Васьковський, В. Д. Катков, О. О. Жилін, Є. В. Спекторський, Ф. В. Тарановський, К. А. Кузнєцов.

Одеську школу права досліджуваного періоду в теоретичному правознавстві представляли С. В. Пахман, Є. В. Васьковський, В. Д. Катков, К. А. Кузнєцов і М. Ю. Чижев.

Семен Вікентійович Пахман (1825–1910) — уродженець Одеси, закінчив у 1840 р. Одеську гімназію і в 1843 р. прослухав повний курс юридичного відділення Ришельєвського ліцею.

Як відзначається в юридичній літературі, С. В. Пахман одним із перших у вітчизняній юриспруденції науку права зводив до юридичної догматики.

С. В. Пахман протиставляв дві теорії права: юридичну теорію права (тобто юридичну науку у власному розумінні) і так названу «побутову» (чи «історичну») теорію права. Кожна з цих наук вивчає право зі своєї особливої точки зору. Так, «побутова» теорія права вивчає лише зовнішню сторону права, тобто життєві відносини, інтереси, цілі й т. д. Тоді як юридична теорія вивчає внутрішню сторону права, тобто право «саме по собі», незалежно від питання про походження і розвиток права, від життєвих цілей, від сил, що породжують право [1, с. 63].

Іншим представником формально-догматичного підходу був одеський учений **Євген Володимирович Васьковський** (1866, Акерман, по інших даних Одеса, — 1942, Варшава), відомий як цивіліст і процесуаліст, адвокат і суддя.

Є. В. Васьковський був типовим представником формально-догматичного підходу в юриспруденції, заснованого на логічній інтерпретації юридичних понять. У концепції Є. В. Васьковського первинне і допоміжне наукове завдання — формально-догматична обробка права — перетворюється на самоціль. З погляду вченого, юрист-догматик бере

існуючий юридичний матеріал як непорушний емпіричний факт, він не створює нових законів і норм, не ставить питання про доцільність існуючих норм, а займається формально-логічною обробкою існуючого законодавства, тобто сприймає існуючі норми як догму. Кожен конкретний випадок практики підводиться під будь-яке поняття, що входить у формально-догматичну систему понять і правил, і тоді залишається тільки застосувати ці принципи і правила, що присвячені цьому поняттю в догматичній системі. У зв'язку з цим Є. В. Васьковський відзначає: «Процес застосування права, переробленого в наукову систему, зводиться до роз'яснення і з'єднання невеликого порівняно числа елементів, тобто до операції, подібної до математичних обчислень. А тому що елементи, над якими працює юрист, теж є поняттями, то його діяльність цілком відповідно може бути охарактеризована влучним висловом Савінії, як рахунок понять» [2, с. 344].

Завдання догматики, на думку Є. В. Васьковського, полягає в тому, щоб додати чинному праву таку зовнішню форму, що спростила б і полегшила б процес застосування юридичних норм. Для вирішення поставленого завдання Є. В. Васьковський пропонує використовувати такі прийоми: 1) юридичний аналіз; 2) логічну концентрацію матеріалу; 3) систематичний розподіл; 4) юридичну термінологію.

Василь Данилович Катков. Він народився 26 квітня 1867 р. у містечку Мала Миколаївка.

В. Д. Катков розвивав позитивістські погляди в їх крайній версії. Він затверджував, що «право є закон у широкому сенсі» і прагнув цілком перебороти поняття «право» як «плід схоластики і рабства мислення» і замінити «право» владним «законом». «Немає, — писав він, — особливого явища «право» в тому сенсі, в якому існують такі особливі явища, як «закон», «держава», «правило» чи «норма поведінки» [3, с. 391].

Ще один представник одеської школи теоретиків права — **Костянтин Олексійович Кузнєцов**.

Праворозуміння К. А. Кузнєцова можна віднести до вчень, які наполягають на тому, що у своїй основі право має моральний характер. Як відомо, такий характер послідовно відстоювався школою природного права.

Микола Юхимович Чижов народився 6 жовтня 1853 р. в селі Єгор'єцькому Углицького повіту Ярославської губернії.

В результаті довголітніх пошуків, М. Ю. Чижов пропонує таку дефініцію поняття права: право — це сукупність норм, установлених відповідно до природних життєвих явищ людей, утворених силами, що кореняться не тільки в об'єктивному, поза суб'єкта лежачому світі, але й у природі людської особистості.

Список використаних джерел

1. Пахман С. В. О современном движении в науке права: речь, произнес. в годовом собр. Юрид. о-ва, состоящего при С.-Петербург. ун-те, 14 февраля 1882 г. / С. В. Пахман. – СПб., 1882. – 307 с.
2. Васьковский Е. В. Цивилистическая методология. Ч. 1 : Учение о толковании и применении гражданских законов / Е. В. Васьковский. – О. : «Экономическая» типогр., 1901. – 375 с.
3. Катков В. Д. *Iurisprudentiae novum organon*» (Реформированная общим языковедением логика и юриспруденция). Т. I : Цивилистика / В. Д. Катков. – О., 1913. – 429 с.

БАЛЬЖИК И. А.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
доцент кафедры общетеоретической юриспруденции,
кандидат юридических наук

ЗНАЧЕНИЕ ДИПТИХА В ПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ

Сегодня, особую актуальность приобрел вопрос об Автокефалии, которая непосредственно связана с диптихом. Под термином «диптих» понимается упорядоченный список Поместных Автокефальных Православных Церквей из которых состоит Вселенская Церковь.

На формирование современного диптиха оказали влияние различные факторы: древность Церквей, хронологическая последовательность провозглашения автокефалий, политическое значение городов с кафедрами первых епископов.

С точки зрения православной экклесиологии, все автокефальные Церкви равноправны, и место в диптихе не сообщает Поместной Церкви никаких преимуществ и привилегий в сравнении с теми Церквями, которые занимают последующие места в диптихе. В полной мере это относится и к Церкви, первенствующей в диптихе. Это только первенство чести, но не власти, и выражается оно лишь в первенстве пред престолом при сослужении первоиерархов Поместных Церквей, в председательстве на церковных соборах и на иных официальных собраниях, в первом месте в подписях под церковными актами, принимаемыми всеми или несколькими Поместными Церквями.

Сами каноны (3 прав. II Всел. Собора; 28 прав. IV Всел. Собора) говорят о политических, и, следовательно, исторически преходящих основаниях возвышения престолов. Гражданское положение города определяет его место в диптихе. В 28-м правиле Халкидонского Собора сказано: «Ибо престолу ветхаго Рима Отцы прилично дали преимущества; поелику то был царствующий град» [1].